

Деякі актуальні питання та перспективи розвитку судової експертизи в Україні

Борис Нурмагомедов

науковий співробітник лабораторії інженерно-технічних досліджень,
Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф.
М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0009-0003-8607-9599>, e-mail: nboris108@ukr.net

Олена Кінашенко

завідувач сектору лабораторії інженерно-технічних досліджень,
Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф.
М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0009-0003-9132-4747>, e-mail: Helen_1234@ukr.net

Сергій Назаров

старший судовий експерт лабораторії інженерно-технічних досліджень,
Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф.
М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5187-9280>, e-mail: nnc.ice.kharkiv@gmail.com

Розглянуто актуальні проблеми та перспективи розвитку судової експертизи, судово-експертної етики й інших напрямів експертного забезпечення правосуддя в Україні. Особливу увагу приділено сучасному стану судово-експертної діяльності, основним викликам у сфері підготовки та професійної етики експертів, а також необхідності вдосконалення нормативно-правової бази. Проведено аналіз значення судово-експертної етики як важливої складової забезпечення об'єктивності й неупередженості висновків. Здобуті результати дають змогу дійти висновку про те, що ефективне реформування системи судової експертизи є одним з провідних чинників підвищення якості правосуддя та довіри суспільства до судової влади в Україні.

Ключові слова: *судова експертиза; експертне забезпечення правосуддя; судово-експертна етика; правове регулювання; штучний інтелект.*

Some Current Issues and Prospects for the Development of Forensic Examination in Ukraine

Borys Nurmahomedov, Olena Kinashenko, Serhii Nazarov

The article discusses current issues and prospects for the development of forensic examination, forensic ethics, and other areas of expert support for justice in Ukraine. Particular attention is paid to the current state of forensic activity, the key challenges in the field of expert training and professional ethics, as well as the need to improve the regulatory and legal framework. The significance of forensic ethics as an essential component in ensuring the objectivity and impartiality of expert opinions is analyzed. The findings make it possible to conclude that the effective reform of the forensic examination system is one of the key factors in improving the quality of justice and strengthening public trust in the judiciary in Ukraine.

Keywords: *forensic examination; expert support for justice; forensic ethics; legal regulation; artificial intelligence.*

Сучасний етап розвитку правової системи України характеризується посиленням ролі судової експертизи як невід'ємного елемента судового процесу. Реформування судової влади й адаптування національного законодавства до європейських і міжнародних стандартів зумовлюють необхідність комплексного переосмислення функцій, принципів і практики експертного забезпечення правосуддя. Закон України «Про судову експертизу» [1] стверджує, що експертиза в Україні виконує не лише допоміжну роль у з'ясуванні обставин справи, а й є інструментом забезпечення справедливості та дотримання принципу верховенства права.

Однією з найбільш актуальних проблем є правове регулювання діяльності експертів. Законодавча база України щодо судової експертизи, незважаючи на певне оновлення, до сьогодні містить деякі суперечності та прогалини, що ускладнюють ефективну роботу експертних установ. Зокрема, питання щодо процесуальної незалежності експерта, його відповідальності за наданий висновок, а також можливостей застосування сучасних наукових методів досліджень не завжди мають чітке закріплення у нормах процесуального законодавства. Це створює ризики неоднозначного тлумачення ролі експерта й може стати підґрунтям для маніпулювання в судовому процесі.

Окрім того, значна частина експертних установ в Україні стикається з проблемою недостатнього фінансування, що безпосередньо впливає на матеріально-технічну базу й мож-

ливість упровадження новітніх методів досліджень. Багато лабораторій користуються обладнанням, що морально застаріло, що своєю чергою ускладнює застосування сучасних технологій (цифрової криміналістики, біометричних методів, інтелектуальних систем аналізу даних). У цьому контексті особливої ваги набуває питання інтеграції технологій штучного інтелекту (ШІ) у сферу судової експертизи, оскільки вони здатні значно підвищити точність і швидкість експертних досліджень. Водночас застосування таких технологій потребує не лише технічних інвестицій, а й чіткого правового регулювання і створення гарантій прозорості та підзвітності результатів, здобутих із залученням алгоритмів.

Важливим викликом є кадровий дефіцит у сфері судової експертизи. Значна частина фахівців працює понаднормово, а рівень підготовки молодих спеціалістів часто не відповідає вимогам сучасної науки й техніки. Необхідно оновити систему професійної підготовки та підвищення кваліфікації експертів, зокрема, запровадити програми міжнародної співпраці, стажування у провідних європейських лабораторіях, міждисциплінарну підготовку, яка поєднувала б правові, технічні, природничі й інформаційні знання. Лише за умови формування нового покоління експертів, здатних опановувати складні методики й інтегрувати інноваційні технології, можна забезпечити якісний розвиток судово-експертної діяльності в Україні.

Не менш важливою є проблема судово-експертної етики. Професійна

етика експерта ґрунтується на принципах об'єктивності, незалежності, неупередженості й компетентності. Однак на практиці експерт іноді опиняється під тиском сторін процесу або стикається з конфліктом інтересів. Відсутність кодифікованих етичних норм у вигляді спеціального Етичного кодексу судового експерта створює умови для неоднозначного тлумачення допустимих меж поведінки.

Перспективи розвитку судово-експертної етики тісно пов'язані з питанням довіри до правосуддя загалом. Якщо громадськість сприймає експерта як незалежного й безстороннього професіонала, це підвищує рівень легітимності судових рішень. Водночас недостатність етичних гарантій може призвести до втрати довіри, а отже, й до девальвації ролі експертизи в судовому процесі. Саме тому розроблення системи внутрішнього та зовнішнього контролю за дотриманням етичних стандартів, а створення механізмів професійної відповідальності за їх недотримання має стати одним із пріоритетів реформування.

Іншим перспективним напрямом розвитку експертного забезпечення правосуддя є впровадження міждисциплінарного підходу. Сучасні судові справи часто мають комплексний характер і потребують поєднання знань із різних галузей. Наприклад, розслідування екологічних злочинів потребує участі не лише юристів, а й екологів, геологів, фахівців з ІТ і криміналістів. У цьому сенсі інтеграція різних напрямів експертизи дасть змогу більш повно й точно з'ясувати

фактичні обставини справи, що відповідатиме принципам об'єктивності та змагальності процесу.

У перспективі розвиток судової експертизи в Україні має відбуватися на кількох рівнях: нормативному, організаційному, технологічному й етичному. На нормативному рівні слід забезпечити гармонізацію українського законодавства з міжнародними стандартами, зокрема Європейською конвенцією з прав людини та практикою ЄСПЛ, яка неодноразово наголошувала на важливості об'єктивної експертизи для забезпечення справедливого судового розгляду [2]. На організаційному рівні варто створювати незалежні експертні інституції, здатні працювати поза впливом державних або приватних інтересів. На технологічному рівні — запроваджувати цифрові інструменти й автоматизовані системи аналізу для визначення автентичності доказів, послуговуватися штучним інтелектом як допоміжним інструментом експертних досліджень. На етичному рівні — формувати культуру професійної відповідальності, прозорості й доброчесності в середовищі експертів.

У підсумку можна стверджувати, що проблеми судової експертизи в Україні мають комплексний характер і потребують системного розв'язання. Водночас перспективи розвитку є доволі значними: від модернізації законодавчої бази до впровадження інноваційних технологій і створення дієвої системи етичних стандартів. Тільки поєднання цих елементів здатне забезпечити формування сучасної,

ефективної та авторитетної системи судово-експертного забезпечення правосуддя, яка відповідатиме викликам часу й міжнародним стандартам пра-

восуддя (особливо якщо судово-експертна установа є або прагне стати членом *European Network of Forensic Science Institutes* [3]).

Перелік джерел посилання

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 15.08.2025).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950 р. (зі змін. та допов.) ; ратифік. Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР ; чинна для України з 11.09.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 15.09.2025).
3. European Network of Forensic Science Institutes (ENFSI) : web. URL: <https://enfsi.eu/> (дата звернення: 15.08.2025).